

1.4. OSMANLI TÜRKÇESİNİN TARİHÎ SEYRİ

KONUYA HAZIRLIK

1. Doç. Dr. Mehmet Gürlek'in **"Dilin sürekliliğini ve sınırsızlığını sağlayan özelliği canlı oluşudur. Toplumun yaşamındaki değişmeler, farklı kültürlerden ve bununla birlikte o kültürlerin dillerinden etkilenmeler ile dil, tıpkı yaşayan bir varlık gibi, zaman içinde değişir, gelişir. Her dilin tarihi içinde dönem dönem farklılıklar ve bazı bölümlere ayrılmalar görülür. Bu dönemleri birbirinden ayıran unsurlar dilde meydana gelen değişme ve gelişmedir."** sözlerinden hareketle dilin gelişimi konusunda neler söyleyebilirsiniz?
2. Dillerin tarihî seyri içinde farklı dönemlerde farklı özellikler göstermesinin nedenleri neler olabilir? Düşüncelerinizi açıklayınız.

Türk dilinin Beylikler Dönemi'nden başlayarak günümüze kadar varlığını devam ettiren tarihî sürecine Batı Türkçesi adı verilir. Batı Türkçesinin 13. yüzyıldan 20. yüzyılın başlarına kadar devam eden dönemine ise Osmanlı Türkçesi denir.

11. yüzyıl ve sonrası, Oğuz Türkleri için Orta Asya'dan İran'a ve Anadolu'ya doğru yaklaşık iki yüzyıl sürecek bir fetih ve göç dönemidir. Bu dönemde yeni coğrafya, dil ve kültürlerle karşılaşmanın tabii sonucu olarak Türk dilinde çeşitli değişimler meydana gelmiş ve Oğuz lehçesine dayanan yeni bir dil biçimi ortaya çıkmıştır.

Anadolu Selçukluları zamanında Arapça ve Farsçanın ilmî ve edebî sahalardaki ağırlığı nedeniyle eğitimde ve resmî işlerde daha çok Arapça ve Farsça kullanılmış; Anadolu Beylikleri Dönemi'nde ise Türkçe resmî dil kabul edilmiştir. Türk beylikleri içinde millî birliği sağlayarak Anadolu ve Rumeli başta olmak üzere geniş bir coğrafyada hâkimiyet kuran Osmanlılar da Türkçeyi resmî dil kabul etmiş ve yüzyıllar boyunca onu işleyerek bilim ve sanat dili hâline getirmişlerdir.

Batı Türkçesinin bugün Türkiye topraklarında kullanılan biçimi Türkiye Türkçesi adıyla anılmaktadır.

Osmanlı Türkçesi geçirdiği değişimlere göre üç dönem olarak ele alınır:

1. Eski Anadolu Türkçesi Dönemi (12-15. yüzyıllar)

Anadolu Selçukluları, Beylikler Devri ve Osmanlı'nın kuruluş yıllarını içine alan bu dönemde Türkçe oldukça sadedir. Yunus Emre ilahileri bu dönemin seçkin eserlerindendir. 15. yüzyıldan itibaren bilim ve sanat dili hâline gelen Türkçe olgun örneklerini vermeye başlar. Bu süreçte Arapça ve Farsçanın dil özellikleri de alınır. 15. yüzyılın ilk çeyreğinde Süleyman Çelebi'nin yazdığı *Vesiletü'n-Necat (Mevlit)* adlı mesnevi, bu dönemin önemli edebî eserlerinden biridir.

2. Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi (15-19. yüzyıllar)

İstanbul'un fethi sonrası başladığı kabul edilen bu dönemde Türkçe bilim, sanat ve edebiyat alanlarında yetkin eserler vermeye devam etmiştir. Arapça ve Farsça unsurların yoğunluğu artmış ancak Türkçe kendine has yapısını koruyarak gelişmesini sürdürmüştür.

a. *Fuzulî Divanı*'ndan **b.** *Seyahatname*'den **c.** *Nedim Divanı*'ndan

Görsel 1.9: Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi eserlerinden bazıları

Zatî (*Şem ü Pervane*), Fuzulî (*Leyla vü Mecnun, Şikâyetname*), Baki (*Kanuni Mersiyesi*), Evliya Çelebi (*Seyahatname*), Kâtip Çelebi (*Keşfü'z-Zünun, Cihannüma*), Nabi (*Hayriye*), Nefi, Nedim, Şeyh Galip (*Hüsn ü Aşk*) gibi şair ve yazarlar, bu dönemin dil anlayışıyla önemli eserler vermişlerdir (Görsel 1.9).

3. Yenileşme Dönemi (19-20. yüzyıllar)

19. yüzyılın ortalarında Tanzimat'la başladığı kabul edilen bu dönem, Cumhuriyet'in ilk yıllarına kadar devam etmiştir. Bu dönemde dil ve kültürde daha çok Batı uygarlığının etkileri görülür. Tanzimat'tan sonraki süreçte gazete çıkarılması, yeni edebî türlerle eserler verilmesi, ortaya çıkan edebî toplulukların dil ve sanat anlayışıyla diğer yenileşme hareketleri Türkçenin yeni bir kimlik kazanmasını sağlamıştır. Osmanlı Türkçesinin bu devresinde özellikle 1911'de ortaya çıkan Yeni Lisan Hareketi ile sadeleşme yoluna gidilmiştir. Dilde millîlik ve sadeleşmenin aydınlar tarafından kabul görmesiyle de Osmanlı Türkçesi yerini Türkiye Türkçesine bırakmıştır.

BİLGİ KUTUSU

(...) Dil canlı bir varlıktır. Zaman zaman birtakım değişiklikler, kendi bünyesinden doğan çeşitli sebeplerle bazı gelişmeler gösterir. Bu değişiklikler ve gelişmeler ona, uzun tarihi boyunca daima serpilen ve zaman içinde akıp gelen bir manzara verirler. Bu yüzden dilin tarihinde birtakım merhaleler, birtakım gelişme safhaları göze çarpar. (...)

Muharrem ERGİN, *Türk Dil Bilgisi*

SIRA SİZDE

1. Aşağıda Osmanlı Türkçesi dönemleriyle söz konusu dönemlerin zaman aralıkları verilmiştir. Osmanlı Türkçesi dönemlerini uygun zaman aralıklarıyla eşleştiriniz.

Dönemler			Zaman Aralığı
		1	12-15. yy.
Eski Anadolu Türkçesi Dönemi	1	3	19-20. yy.
Klasik Osmanlı Türkçesi Dönemi	2	2	15-19. yy.
Yenileşme Dönemi	3		8-11. yy.

2. Eski kullanım şekilleri verilen kelimelerin günümüz Türkçesindeki söylenişlerini görsellerden yararlanarak bulup ilgili görselin altına yazınız.

kangı | matbah | destgâh | karındaş | nerdüban | göğercin

Matbah - Mutfak

Göğercin - Güvercin

Nerdüban - Merdiven

Destgâh - Tezgah

Kangı - Hangi ?

Karındaş - Kardeş

ÜNİTE KONULARIYLA İLGİLİ DAHA FAZLA ÇALIŞMAYA BU KAREKODLA ULAŞABİLİRSİNİZ.

